

KØBENHAVNS MUSEUM, 2016

Ny Kongensgade 15

KBM4127

Slots- og Kulturstyrelsens J.nr.: 16/01226

Helligånds Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Amt,

Sted- og Sb-nummer: 020306-658

Mikkel B. Siebken

KØBENHAVNS MUSEUM
MUSEUM OF COPENHAGEN

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk
Københavns Museums hjemmeside: www.copenhagen.dk
© Københavns Museum 2016
Forside: Grøften i Ny Kongensgade set mod syd.

Indholdsfortegnelse

1	Abstract	5
2	Undersøgelsens forhistorie	6
3	Administrative data og udgravningsdata	8
3.1	Administrative data	8
3.2	Udgravningsdata	8
4	Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold	10
4.1	Kulturhistorisk baggrund.....	10
4.2	Topografi, terræn og undergrund	10
5	Centrale problemstillinger.....	11
6	Udgravningsmetode	12
6.1	Arkæologisk udgravningsmetode	12
6.2	Målesystem	12
6.3	Fundindsamling og -håndtering.....	12
6.4	Prøvestrategi og metoder	12
6.5	Digital registrering og lagring.....	12
7	Undersøgelsens resultater	13
7.1	S100001	13
7.2	S100011	14
7.3	S100012	14
7.4	S100013	14
7.5	Faseinddeling	14
7.6	Fundmateriale.....	15
8	Diskuterende sammenfatning	16
9	Fremtidigt arbejde	17
10	Litteraturliste	18
11	Kontekstliste	19
12	Fotoliste	20
13	Oversigtsplan.....	21

Figur 1. Kort over del af det centrale København med markering af undersøgelsesområdet.

1 Abstract

I forbindelse med HOFORs etablering af fjernvarme på strækningen fra Vester Voldgade til Ny Kongensgade 15, førte Københavns Museum et arkæologisk tilsyn med anlægsarbejdet. Der var mange forstyrrelser, men der fremkom et trævandør, opfyldslag og en muret kloak.

Arkæologiske perioder: 1800-1900-tallet

Anlæg og fund: Raseringslag, trævandør, opfyld, kloak

Nøgleord: Anlægsarbejde 1800-tal

English

Museum of Copenhagen has conducted a watching brief in connection to HOFOR establishing district heating from Vester Voldgade to Ny Kongensgade 15. The area was rather disturbed, but a wooden water pipe was uncovered together with a undisturbed deposit and a sewer build with bricks.

Archaeological periods: 19th – 20th century

Structures and finds: Demolition layer, water pipe, deposit, sewer

Keywords: Construction work 19th-century

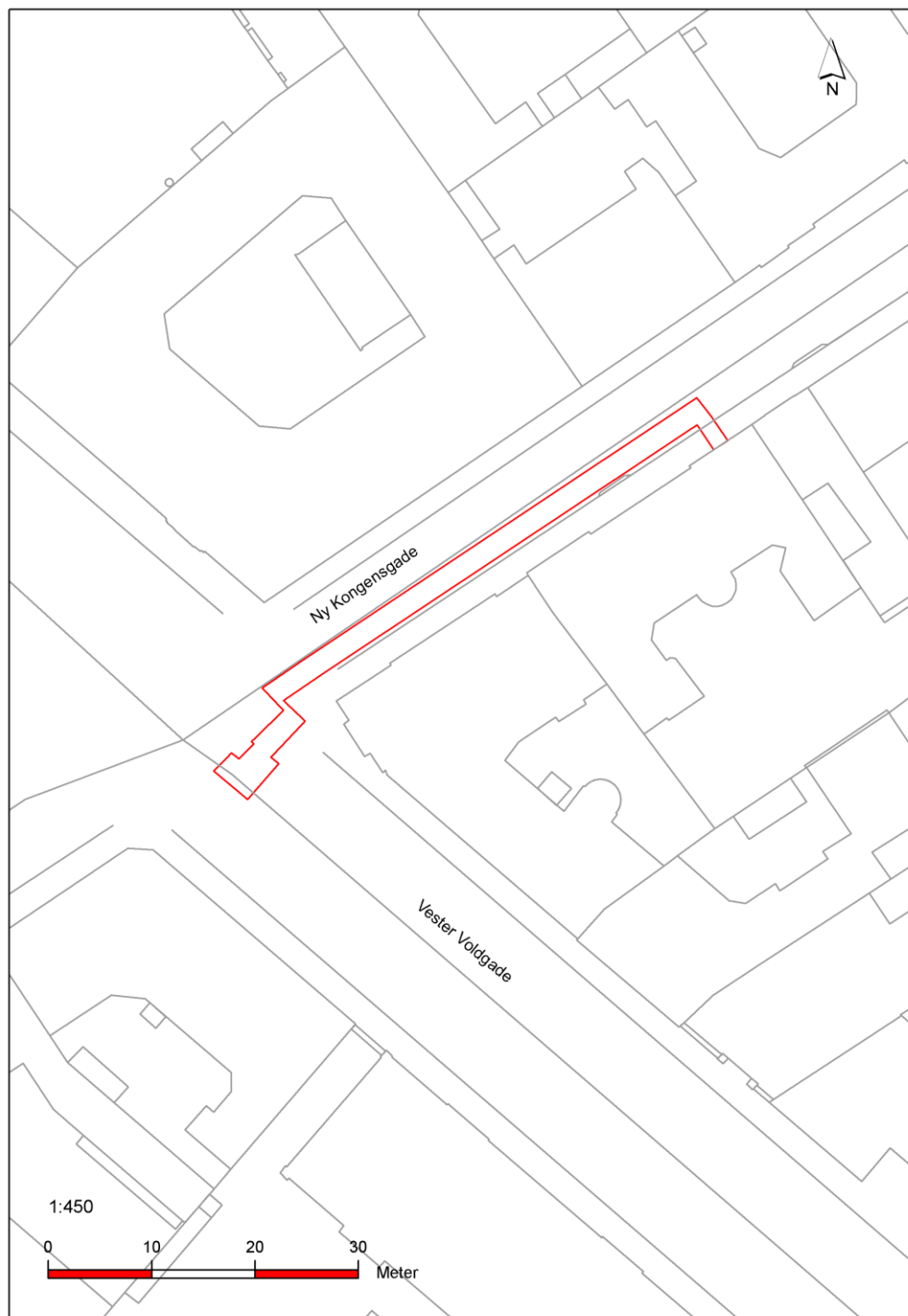
2 Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med HOFORs omlægning af fjernvarme i Ny Kongensgade, udførte KBM et arkæologisk tilsyn. Årsagen til tilsynet var, at der i det aktuelle område tidligere er fremkommet opfyldslag, trævandledninger, teglbyggede kloakledninger samt trækonstruktioner med ukendt funktion (KBM3928). Nogle af de tidligere afdækkede trævandrør er formentlig samtidige med den ældste bebyggelse i området fra 1680'erne.

I baggårdene er der kun fremkommet bygningslevn fra nyere tid (KBM3940).

KBM-nr.	Lokalitet	År	Beskrivelse
3966	Ny Kongensgade 4-14	2012	Opfyld, trævandrør 1600-1700-tallet
3928	Vester Voldgade m.fl.	2011	Trævandrør, eftermiddelalderlig
3940	Frederiksholms Kanal 16-18	2011	Opfyldslag og nedgravning. Murværk, nyere tid.

Tabel 1. Tidligere arkæologiske observationer i området.

Figur 2. Kort med markering af det undersøgte område.

3 Administrative data og udgravningsdata

3.1 Administrative data

- 30/11 – 2015 Museet modtager ledningsplanen. Der foretages arkivalisk kontrol.
- 11/02 – 2016 Museet indsender budget og argumentation til SLKS.
- 16/02 – 2016 Museet modtager godkendelse af budget fra SLKS og fra HOFOR
- 16/02 – 2016 Museet kontaktes af NCC. Gravearbejdet er gået i gang
- 17/02 – 2016 Det arkæologiske tilsyn begynder.
- 04/03 – 2016 Det arkæologiske tilsyn slutter

Bygherre på projektet var HOFOR der således bekostede undersøgelsen jf. Museumslovens § 26 stk. 2, 1. pkt. om arkæologiske undersøgelser i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder.

Entreprenør på projektet var NCC.

Beretningen og kommunikation med bygherre, Slots- og Kulturstyrelsen og andre involverede parter forbundet med undersøgelsen er at finde i museets sags- og dokumenthåndteringssystem e-Doc.

Beretningen ligger endvidere på museets arkivdrev. Originaldokumentation opbevares hos Københavns Museum under journalnummer "KBM4127 Ny Kongensgade 15", internt sagsnummer: 3430.

En elektronisk kopi af beretningen fremsendes til Kulturstyrelsen og til bygherre.

3.2 Udgravningsdata

Det arkæologiske tilsyn blev ført i perioden 17/02 til 04/03 2016. Daglig leder var arkæolog Mikkel B. Siebken.

KBM-nr. og internt journalnr.	KBM4127, int. j.nr. 3430
Slots- og Kulturstyrelsen journalnr.	16/01226
Amt	København
Herred	Sokkelund
Kommune	København
Kvarter	Vester kvarter
Sogn	Helligånds
Periode for feltarbejde	17.02.2016 – 04.03.2016
Arkæologer	Mikkel B. Siebken
Areal (m2) samt % af område	143 m ²
Koordinatsystem	DKTM 3
Højdesystem	DVR 90
X-koordinater	1172372-1172411
Y-koordinater	651926-651970
Meter over havet	1,8-2,3
Bygherre	HOFOR
Hovedentreprenør	NCC

Tabel 2. Administrative data og udgravningsdata.

4 Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold

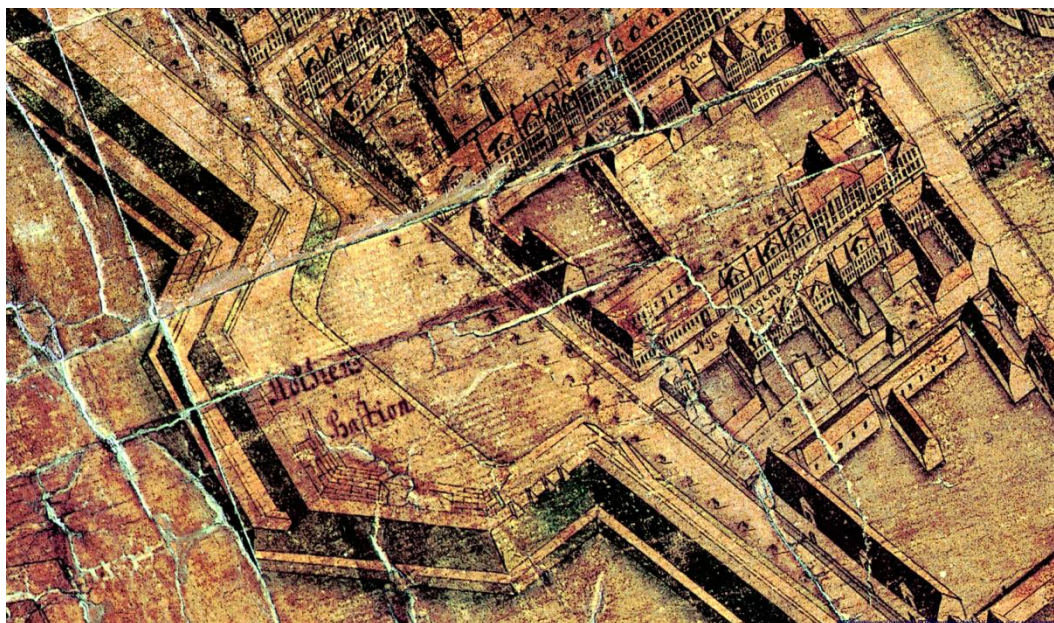
4.1 Kulturhistorisk baggrund

Tilsynet i Ny Kongensgade foregik midt i det som betegnes Frederiksholm, området mellem Frederiksholms Kanal mod øst og Vester Voldgade mod vest.

Hele området stod oprindeligt under vand ved det sted, som betegnedes Kallebod Strand. Anlæggelsen af Frederiksholm var et resultat af stormen på København 11. februar 1659, hvor svenskerne kom over isen. Svenskerne taber slaget men fortsætter belejringen indtil 27. maj 1660. For at undgå et lignende angreb på København og øge beskyttelsen af Slotsholmen, hyrer Fredrik d. 3. den hollandske fæstningsingeniør Henrik Rüse, som får stor indflydelse på den bymæssige planlægning af Frederiksholm og resten København. Rüssensten, som han også kaldes, kom med flere forslag for området mellem Slotsholmen og den kommende Vestervold. I 1662 begynder opfyldningen og udtørringen af området til den ny bydel og i 1664 stikkes de ny gader af.¹ Københavns Vestvold og Holcks Bastion, som lå på vestsiden af Vester Voldgade ved det nuværende Dantes Plads, opførtes i perioden 1668-1670. Efter anlæggelsen opføres de første bindingsværkshuse i 1670 og i 1681 er anlæggelsen Frederiksholms Kanal færdig. Bydelen Frederiksholm står færdig i 1684.² Området ændres først i 1888 med nedlæggelsen af Holcks Bastion og tilkastningen af voldgraven.

4.2 Topografi, terræn og undergrund

Opfyldet, der kendes fra tidligere undersøgelser, har et højt indhold af organisk materiale i form af gødning og latrinaffald, men også træ- og læderaffald samt dyreknogeter. De uorganiske fund indbefatter keramik, som kan dateres fra midten af 1600-tallet. Opfyldet er delvist forstyrret af senere anlægsarbejder – ikke mindst i forbindelse med anlæggelsen af Københavns Vestervold med Holcks Bastion og nedbrydning i 1888

Figur 3. Geddes kort fra 1761 med Holcks Bastion og Ny Kongensgade. Kort: Københavns Kommune.

¹ Linvald 1987, s. 234

² Linvald 1987, s. 203

5 Centrale problemstillinger

Placeringen lige på kanten af middelalderbyen, umiddelbart indenfor fæstningsvolden og tæt på den oprindelige kystlinje talte for, at lokaliteten havde arkæologisk potentiale med muligheden for at afdække spor fra den tidligste fase af området anlæggelse og opbygningen af Københavns Vestvold. Arkæologiske levn, som tidligere er fremkommet i området ved Ny Kongensgade indbefatter, udover opfyldslag, trævandrør, kloakledninger i gult tegl. Trævandrørene kan være fra den ældste del af bebyggelsen i området – fra engang i 1680'erne.

6 Udgravningsmetode

6.1 Arkæologisk udgravningsmetode

Anlægsarbejdet i Ny Kongensgade foregik inden for normal arbejdstid. Tilsynet blev ført periodevist, da der var flere ophold i gravearbejdet. Alt gravearbejdet blev udført med maskine. På grund af en fejl i ledningsplanen, blev grøften i Ny Kongensgade ikke anlagt som planlagt. Placeringen af flere moderne installationer i gaden var ændret i forhold til angivelsen på den oprindelige ledningsplan. Der gravet langs med dem og igennem stærkt forstyrrede lag. Til tider var det ikke muligt at komme ned i grøften, da den nederste del enten stod under vand.

6.2 Målesystem

Al opmåling blev foretaget manuelt på grund af det ringe signal for museets GPS langs husmurene.

6.3 Fundindsamling og -håndtering

Der fremkom kun et enkelt løsfund i forbindelse med tilsynet. Der er tale om et keramisk låg til lukning af kloakrør. Låget er produceret af Höganäs i Sverige. Det blev ikke indført i museets samling. Yderligere information nedenfor.

6.4 Prøvestrategi og metoder

Der blev ikke udtaget prøver i forbindelse med tilsynet.

6.5 Digital registrering og lagring

Skitsen af grøften blev overført til museets registreringssystem IntraSIS under sagsnummer K2016:05. Relevante fotos er relateret i IntraSIS-projektet, som er lagret på museets server.

7 Undersøgelsens resultater

Overordnet set er resultatet af undersøgelsen meget begrænset på grund af de mange forstyrrelser i Ny Kongensgade og Vester Voldgade. Der fremkom et mindre antal anlæg og et enkelt fund, som der redegøres for nedenfor.

Anlægstype	Antal
Opfyld	1
Trævandrør	1
Kloak	1
Redeponeret lag	1
Total	4

Tabel 1. Registrerede anlæg.

7.1 S100001

Mindre stykke af trævandrør fundet ca. 2 m UNO i Vester Voldgade. Der var ikke meget af røret bevaret, men det var velbevaret og havde et forløb gående NV-SØ, langs med Vester Voldgade. Røret havde en ydre diameter på ca. 30 cm. (fig. 4). Det kan muligvis dateres til den ældste del af bebyggelsen i 1680'erne.

Figur 4. S100001, rest af trævandrør i Vester Voldgade. Opfyldet S100011 ses nederst i billedet.

7.2 S100011

Opfyldslag i Vester Voldgade. Det blev set i grøftens NV-profil (fig. 3) hvor det fortsatte ind under den murede teglstenskloak S100013. Laget har muligvis været påvirket af vand og ligger ca. i kote 0. Lige over opfyldet ses trævandrøret S100011. Laget må ligge lige over det tidligere strandniveau.

7.3 S100012

Et redeponeret og meget forstyrret lag fra 1800-tallet (?), som kunne følges hele vejen igennem grøften i Ny Kongensgade. Der er hovedsageligt tale om moderne forstyrrelser. Det er dette lag, hvor tilsynets eneste genstand blev fundet. Se nedenfor.

7.4 S100013

Muret kloak af gult tegl (fig. 5). Stenene målte 21x10x6,5 cm. S100013 havde en bredde på ca. 2 m og lå en lille meter under den nuværende belægning. Formentlig er den anlagt efter sløjfningen af Holcks Bastion i 1888. Muret kloakering kommer først til København efter 1857.³

Figur 5. S100013, muret kloak i Vester Voldgade.

7.5 Faseinddeling

Det ældste anlæg fundet i forbindelse med tilsynet er opfyldslaget S100011, som trævandrøret S10001 graves ned i. Efter sløjfningen af Holcks Bastion i 1888 anlægges den murede kloak S100013. Yngste fase består af det redeponerede og forstyrrede lag S100012.

³ Therkelsen 2011, s. 49.

7.6 Fundmateriale

Der fremkom et enkelt løsfund (fig. 6). Et lille låg i keramik produceret af svenske Höganäs – en producent af keramiske kloakrør. Låget er formentlig fra omkring år 1900, hvilket kan passe fint med nogle af forstyrrelserne i Ny Kongensgade.⁴ Låget indgår ikke i museets samling.

Figur 6. Løsfund fra S100012, et lille keramisk låg fra Höganäs.

⁴ Ved et tidligere tilsyn (KBM4122 Knabrostræde m. fl.) blev et fragment af et keramisk kloakrør fra Höganäs fundet. Det var stemplet 29.04.1901.

8 Diskuterende sammenfatning

Tilsynet har ikke givet de store resultater. Dette forhold er hovedsageligt forårsaget af de mange moderne forstyrrelser i området. Strækningen fra Ny Kongensgade til krydset ved Vester Voldgade var stærkt forstyrret. Generelt var bevaringsforholdene bedre fra i den sidste del af grøften, vest for kloakken, specielt i de dybere områder af grøften. 2 m nede i grøften, omkring kote 0 synes der at være områder som er næsten uforstyrret. Formentlig fordi lagene her ligger under de moderne installationer i Vester Voldgade

9 Fremtidigt arbejde

Det arkæologiske tilsyn har vist, at dele af Ny Kongensgade er stærkt forstyrret af moderne anlægsarbejde. Dette kommer ikke som en overraskelse. Omvendt står det også klart, at hvis der graves dybere i områder som er uforstyrret, i særdeleshed i Vester Voldgade, vil der være mulighed for at afdække dele af den tidligste fase af bebyggelsen – f.eks. opfyldningen af området i midten af 1600-tallet. Københavns Museum vil derfor fortsat føre tilsyn i forbindelse med fremtidigt anlægsarbejde på det aktuelle areal.

10 Litteraturliste

Therkelsen, KG 2011: *KBM3928 Vester Voldgade m.fl.* København.

Linvald, S 1987: *Gammelholm og Frederiksholm*. I: Bramsen, B: København før og nu – og aldrig. Bd. 2. København.

11 Kontekstliste

Id	Navn	Type	Tolkning	Datering
100001	Trævandrør	Træstruktur	Trævandrør	1680-1700-t
100011	Opfyld	Lag	Fyldlag	2. hd. 1600-t og frem
100012	Omrodet/ redeponeret	Lag	Lag	1800-t
100013	Kloak	Sten/tegl konstruktion	Sten	Efter 1888

12 Fotoliste

Id	Navn	Fotograf	Dato	Set mod	Beskrivelse
100002	IMG_0544	mbs	18.02.16	S	Ny Kongensgade
100003	IMG_0548	mbs	18.02.16	SV	Grøft med fjernvarmekassen i den ene side.
100004	IMG_0549	mbs	18.02.16	S	Grøften
100005	IMG_0566	mbs	24.02.16	NØ	Grøften
100006	IMG_0568	mbs	25.02.16	SØ	Grøft ved Vester Voldgade
100007	IMG_0570	mbs	25.02.16	NØ	Grøften i Vester Voldgade
100008	IMG_0571	mbs	25.02.16	NV	Grøften i Vester Voldgade og trævandrør.
100009	IMG_0572	mbs	25.02.16	NV	Vandrør
100010	IMG_0573	mbs	25.02.16	V	Grøft i Vester Voldgade

13 Oversigtsplan

